

GEZAMENLIJK TONEELSCHRIJVEN

Een vorm van creatief toneel ¹⁾

J. S. ten Brinke

In dit stuk wordt een manier beschreven om samen met een klas, via voortgezette improvisatie, een geschreven toneelstuk te produceren. Met die methode zijn zeer gunstige ervaringen opgedaan met leerlingen en studenten van 13 - 25 jaar, maar waarschijnlijk zal ze ook voor de groep 10- tot 13-jarigen geschikt zijn.

De methode is dus waarschijnlijk toepasbaar in de hoogste klassen van het basisonderwijs, en in ieder geval in alle vormen van voortgezet onderwijs (dus lavo, mavo, havo, vwo) en in het beroepsonderwijs. Wat het laatste betreft: wie pessimistisch is, over wat je op het gebied van de moedertaal met leerlingen van b.v. een technische school kunt doen, moet beslist het voortreffelijke boek van Post lezen. Natuurlijk werken leerlingen van 11 op een lager abstractieniveau dan leerlingen van 16. Ook het schooltype kan invloed hebben. Het aan het eind van dit stuk afgedrukte "Celibaat" geeft aan, wat een vierde klas HBS kon bereiken.

Er zijn meer vormen van creatief toneel dan die welke hier behandeld wordt. De beschreven vorm is echter voor een leraar-Nederlands (daarmee wordt ook de onderwijzer bedoeld) zonder veel speciale training uitvoerbaar. Voor b.v. het "vrije toneel" dat Peter van Lint op de VON-conferentie met een groep beoefende, heeft de leider op zijn minst een grondige applicatiecursus nodig. Overigens kunnen a.s. leraren Nederlands aan de Utrechtse universiteit als zij dat willen een speciaal practicum creatief toneel krijgen. Andere MOER-lezers (ook niet-studenten) die voor iets dergelijks voelen, doen er goed aan dit aan mij te melden (Pedag.-Didaktisch Instituut, Budapestlaan, De Uithof, Utrecht). Wie weet, kunnen we iets doen.

Al behoeft de leraar-Nederlands voor wat nu volgt niet geducht getraind te zijn, hij moet wel op een bepaalde manier met de klas kunnen werken, nl. volgens een systeem dat een projectstelsel genoemd zou kunnen worden. De leerlingen werken daarbij dikwijls in kleine groepjes, min of meer zelfstandig, aldus een soort workshopsfeer creërend. Daar het om toneel gaat, is een zekere luidruchtigheid vaak niet te vermijden. Zoals onlangs een collega zei:

"Als je er niet aan kunt winnen, dat er achter je rug van alles gebeurt, kun je er beter niet aan beginnen."

¹⁾ Voor dit artikel is gebruik gemaakt van opmerkingen van Mej. Heleen Wientjes en Mevr. D.C. Constandse (docente didactiek).

De methode-zelf werd tijdens een conferentie in Engeland voor leraren-Engels ontwikkeld in een groep waarvan ik deel uitmaakte. Publicaties over precies-deze-vorm zijn mij niet bekend.

Nog een algemene aanwijzing: creatief toneel moet (net als creatief schrijven enz.) niet gebracht worden als "iets leuks", een soort toegift, maar als een serieus stuk (groeps-)werk. Dat is het tenslotte ook.

II Waarom dit ?

Ik zal geen grote woorden gebruiken (persoonlijkheidsvorming e.d.)

A Als het juist is dat leerlingen of studenten best wat ervaring met toneel mogen opdoen, ligt het voor de hand ze ook zelf eens toneel te laten maken.

In de eerste plaats begrijp je een kunstvorm beter als je er zelf mee gewerkt hebt (dit geldt niet alleen voor creatief toneel, maar ook voor creatief schrijven - zie voor Nederland o.a. Boender en Dijkstra -, creatieve muziek etc.).

Wat creatief toneel betreft: met een tweede klas vwo heb ik een paar jaar geleden een stuk rondom Oldenbarnevelt gemaakt. Een jaar later las en speelde deze klas "Het leven van Galilei" van Brecht. In vergelijking met wat een eerdere derde klas met dat stuk had kunnen doen, toonde deze klas een heel groot inzicht in waarom toneel is wat het is. De leraar in de klas die, o.l.v. een stagiaire, "Celibaat" maakte (zie onder), merkte iets soortgelijks.

In de tweede plaats is het voor veel leerlingen een goede ervaring op basis van een gegeven improviserend te spelen.

Interessant is het uit kringen van vormingswerk voor jongeren te vernemen, dat het receptieve element (lezen van literatuur, kijken naar toneel) steeds meer plaats gaat maken voor zelf-doen. Wellicht zullen we de eindexamens mavo, havo, vwo (als daar al literatuur in moet) spoedig moeten aanpassen!

In de derde plaats is creatief toneel een geweldig goede mogelijkheid voor een klas om iets aan de weet te komen over allerlei zakelijke en menselijke problemen, soms zeer aangrijpende: de klas moet immers zelf denken, terwijl bovendien alles tenslotte in een spel geconcretiseerd wordt.

B Dit is groepswerk. Op veel van onze scholen opereren leerlingen uitsluitend als atomen. Het is m.i. beslist nodig dit hechte systeem af en toe te doorbreken.

III Hoe ?

Hieronder volgt een recept, dat natuurlijk op allerlei manieren gevarieerd kan worden. De fasen kunnen bovendien door elkaar gaan lopen.

Fase 1. Leraar en groep stellen een thema vast. Het hangt van de situatie en de instelling van de leraar af, of dit na vijf minuten gebeurd is (omdat de leraar al een goed thema bedacht had), of dat er b.v. een heel lesuur voor nodig is (omdat een groot aantal personen erover meepraat; de "Celibaat-klas" wilde bovendien eerst een ander thema dan uiteindelijk gekozen werd, nl. "woning-nood").

Volgens mijn eigen ervaring - die niet algemeen geldig hoeft te zijn - is voor jongere leerlingen een bekend persoon (een Apollo-ruimtevaarder, Oldenbarnevelt, Napoleon, Twiggy, Nixon, Barnard) geschikter om van uit te gaan, dan een abstracter thema als "woningnood".

Fase 2. De klas brengt, eventueel geholpen door de leraar, informatie over het thema bijeen.

Dus t.a.v. Oldenbarnevelt (zie boven) uit het geschiedenisboek: de directe oorzaken van het conflict Maurits - Oldenbarnevelt, de achtergronden ervan (Hollands particularisme tegen centralisme, remonstrant tegen contraremonstrant, regenten tegen "democraten").

En t.a.v. het celibaat: alle krachten die in dat probleem meespelen en de ambtelijke en psychologische gevolgen daarvan. Voor scène 3 van "Celibaat" moest na fase 3 - dus toen het stuk al globaal in elkaar zat - nog een onderzoek worden gedaan naar de gang van zaken bij kerkelijke rechtspleging. Iemand vond hiervoor een deskundig familielid.

Fase 3. Globale opbouw uit de gegevens, uitmondend in een aanduiding van scènes.

Het Grote Moment, gepaard gaande met spanning en deining. Enige opmerkingen:

- a. meestal kan niet alle informatie worden gebruikt.
- b. de deelnemers, de leraar inbegrepen, hebben niet allemaal dezelfde verlangens t.a.v. het genre of de sfeer (nr. 1 wil een "ernstig", nr. 2 een "gek" stuk, nr. 3 een soort musical, nr. 4 wil het "volkomen geschrift" maken, enz). H.H. leraren, blijft de "discussie" zo goed mogelijk leiden, bindt touwtjes aan elkaar waar het kan, en blijft bij de zg. Impasse - die altijd wel ergens in fase 3 optreedt - langer geïnspireerd dan de klas (roep af en toe: "Niet zo moedeloos. Als we volhouden komen we er best uit!" of woorden van gelijke strekking).
- c. het is niet zo erg als een stuk niet helemaal goed wordt "gepland". Dat laatste blijkt dan wel bij fase 6 (en dan kan er veranderd worden).

Nogmaals, de besprekingen in deze fase moeten uitmonden in een verdeling in scènes. "Oldenbarnevelt" had er drie:

Scène 1. Marktscène, met publiek dat de politieke meningen (zie fase 2) over Oldenbarnevelt vertegenwoordigde; hier werd door de bode de terechtstelling van Oldenbarnevelt aangekondigd. In een groep van 25 of meer zijn marktscènes, of in het algemeen "menigten", uiteraard aantrekkelijk.

Scène 2. Gesprek Oldenbarnevelt - Maurits in de gevangenis. Poging van Maurits Oldenbarnevelt tot gratie vragen te krijgen (bron van dramaturgisch inzicht: geschiedvervalsing ten behoeve van het effect! Dergelijke onderhandelingen hebben slechts plaatsgevonden tussen de Maurits- en Oldenbarnevelt-cliques).

Scène 3. De terechtstelling (met o.a. de beroemde toespraak van Oldenbarnevelt).

Fase 4. Vorming van groepen leerlingen per scène. Resultaten van eigen keus van de leerlingen en zachtjes manipuleren van de leraar.

Fase 5. Elke groep geeft voorlopig vorm aan zijn scène.

Als er in de groep evenveel mensen zitten als er rollen nodig zijn (altijd een prettige omstandigheid), neemt ieder een rol op zich. Dus b.v.: "Jij bent die aristocratische dame uit Holland die Maurits een schofterige plebejer vindt. Praat maar een beetje Frans." Of: "Wie wil nou de kapelaan zijn met dat probleem? Doe jij het, Guus, jij praat zo goed Limburgs", etc. (excuses aan de Limburgse lezers).

Als niet iedereen in de groep een rol kan krijgen (in scène 2 van Oldenbarnevelt was slechts plaats voor drie; in "Celibaat" trad dit personenoverschot nog veel vaker op), worden de andere meedenkers. Ze kunnen soms ook met de spelenden ruilen.

Naarmate het creatieproces vordert, kunnen er "rollen wegvallen" of plotseling "nieuwe rollen" nodig zijn. Dat hangt dikwijls af van de ideeën die men tot uitdrukking wil brengen (b.v. "We hebben iemand nodig die het gezichtspunt van de "brave Katholiek" naar voren brengt" - zie "Celibaat"; "Het bloed-dorstige element moet in de menigte bij Oldenbarnevelts terechtstelling worden gebracht").

N.B. Als in verschillende scènes dezelfde persoon (rol) voorkomt, wordt die nu dus door verschillende mensen gespeeld. Dit is geen bezwaar: het gaat uiteindelijk om de tekst die ze produceren.

De leraar gaat van groepje tot groepje, praat waar nodig wat mee - vooral belangrijk is de vraag: "Wat willen jullie nu precies?" -, en giet wat olie op de golven indien de emoties te hoog oplopen. Hij zorgt er zelf voor rustig te blijven.

Fase 6. De groepen draaien, uiteraard improviserend, proef, krijgen kritiek van de andere groepen, proberen het nog eens.

Fase 7. Voortzetting van fase 6, met dien verstande dat de deelnemers nu de opdracht krijgen goed-bevonden teksten en handelingen zoveel mogelijk te laten terugkeren. Repetities kunnen eventueel thuis plaatsvinden.

Elke groep krijgt bovendien nu een rapporteur, die notities maakt (hij legt o.a. goede teksten en handelingen vast). Elke groep heeft wel iemand die niet veel te doen heeft. Ook de meedenkers (zie fase 5) komen in aanmerking.

Fase 8. Opvoering in de klas, met minimum rekvisieten en, zo nodig, elementaire kostumering. Een element van improvisering is nog steeds aanwezig. De rapporteurs schrijven als razenden.

Fase 9. Een schrijfcommissie schrijft het stuk. Uiteraard laten stencillen. Deze communicatieve handeling bracht bij "Celibaat" ook een aantal ouders in contact met het voortbrengsel hunner spruiten, wat voor sommigen aanleiding was tot protest (zie onder).

IV "Celibaat"

Klasse: 4-hbs. Leidster: Mej. Heleen Wientjes (stagiaire), leraar: N.N. (laat ons de school onbekend laten). Docente didactiek: Mevr. D.C. Constandse.
Duur (exclusief fase 9): plm. 6 lessen.

A. Nog enkele didactische opmerkingen.

1. Mej. Wientjes deelde mee bijzonder prettig met de klas te hebben gewerkt.
2. De klas bestond geheel uit jongens. Desondanks was het opnemen van een vrouwenrol in het stuk geen bezwaar.
3. Indruk van Mevr. Constandse bij een bezoek tijdens de laatste bijeenkomst: "De workshop-sfeer".

Uitgezonderd twee "kleintjes", die zich van het begin af aan apart achteraan hadden genesteld, voelde de hele klas zich erbij betrokken. Er werden nauwelijks aanwijzingen gegeven; de leerlingen voelden zich verantwoordelijk en regelden het meeste zelf. Ook toen een enkele scène enige malen herhaald werd (op verzoek van een leerling zelf) bleef de aandacht. Als er op toneel onbedoeld iets grappigs gebeurde, werd het gelach niet gerekt.

De prestaties.

De spelers zetten zich volledig in, zonder gebbetjes, zeer serieus. Spelpeil lag hoog, vermoedelijk ook omdat de tekst van henzelf (hun groepje) was en ze er dus achter stonden.

Het is gewenst dat de docent na afloop de leerresultaten met de groep bespreekt. Volgens mij heeft een klas daar behoefte aan."

B. Het ethische probleem.

Zoals gezegd, protesteerden enige ouders, en de stagiaire werd bijna "verwijderd"!

Nu kan men erover twisten, of men op een katholieke school een reeds bestaand stuk met een dergelijke strekking mag behandelen (ik laat dat probleem hier buiten beschouwing). Maar als de leerlingen spontaan zelf zoiets maken, moet er dan gecensureerd worden? Dit zou toch te mal zijn. Mijns inziens moet de leraar, desgewenst, volstaan met het bieden van een alternatief, waarover dan met de leerlingen gepraat wordt. Ze kunnen dat alternatief dan accepteren of verwerpen.

C. De tekst

Deze wordt hier precies zo weergegeven als hij op stencil stond.

Lezers, laat het niet bij lezen, doch speelt dit stuk eens (met de tekst in de hand) met collega's of huisgenoten! Alleen dan zult u de kwaliteiten van het stuk goed in het visier krijgen, te weten de doeltreffendheid van de teksten en de scèneopbouw, en de efficiency waarmee een modern-katholieke problematiek wordt getekend.

schetsmatig ontwerp voor een toneelstuk

CELIBAAT

scène 1

vader: V
dochter: D
kapelaan: K

(Vader en dochter zitten aan tafel in huiskamer. De bel gaat. Vader doet open.)

V: Dag Eerwaarde. U komt op huisbezoek, neem ik aan?

K: Ja, ik kom eens kijken hoe het met mijn parochianen staat.

V: Komt U binnen.

K: Graag.

(V. en K. lopen de huiskamer in.)

V: Mag ik U even voorstellen aan mijn dochter: Maaïke.

(D. staat op en geeft K. een hand.)

D: Aangenaam.

V: Wil je even koffie zetten?

(D. gaat weg)

V: Ik heb een probleem aan U voor te leggen, Eerwaarde. Mijn vrouw en ik hebben altijd getracht onze dochter katholiek op te voeden. Maar nu komt ze vaak 's avonds om twaalf uur van haar vriend thuis.

K: (knikkend) Ja, ja

V: Ziet U daar geen bezwaar in?

K: (nadenkend): Zo is de jeugd nu eenmaal. In de nieuwe Katechismus staat zelfs dat 't heel goed is.

V: (driftig): Ach, dat boek is niet eens door Rome goedgekeurd. Alleen wat de Paus zegt is waar.

(D. komt binnen met de koffie)

D: Bent U 't niet helemaal met elkaar eens?

(Telefoon gaat, en V. gaat weg.)

D: Hadden jullie 't over mij, Gofke?

K: Je vader had nogal klachten over je dat je te laat thuis kwam. We zullen 't de volgende keer wat vroeger moeten maken.

(V. komt binnen)

V: 't Spijt me zeer dat ik U alleen moet laten, ik word net weggeroepen voor een bevalling.

(V. vertrekt; K. gaat naast D. zitten.)

K: Ik ben blij dat ik bij jou kon komen, ik had zo genoeg van die chagrijnige pastoor!

D: Ik ben ook blij dat je hier bent. Mijn vader is toch ook wel zo'n zedepreker; ik heb nog nooit zo'n conservatief, ouderwets persoon gezien.

Als hij 't eens wist van ons!

K: (nog dichterbij D.): Ja, als hij eens wist hoe progressief wij zijn

(V. komt weer binnen):

K: (verschrikt) O, dag dokter.

V: Ik was nog wat spulletjes vergeten. Ik stoor het gesprek toch niet?

K: O nee dokter, integendeel. (zet zogenaamd zijn gesprek voort)

Paulus zei immers al in zijn brief aan de Romeinen, hoofdstuk 11, vers 7: Broeders, de kinderen zijn onderdanigheid aan hun ouders verschuldigd (kijkt naar D.) Nietwaar?

(V. gaat de deur weer uit)

D: Laten we ons gesprek maar in de pastorie voortzetten, Gofke; daar kunnen we tenminste rustig praten

(K. staat op): Goed, Maaïke, tot vanavond dan. Kom maar wat vroeger, dan ben je eerder thuis.

(D. laat K. uit)

Scène 2

verteller: V

kapelaan: K

dochter: D

(In een kerk. Centraal staat een biechtstoel)

V: Biechtganger in de biechtstoel. De koster loopt de kerk door te slenteren, op zoek naar oude, halfopgebrande kaarsen, die blijkbaar toch nog ergens goed voor zijn. Er zijn vrij veel zondenpeinzertjes in de kerk; eindelijk is de eerste biechtganger klaar met zijn afrateling. Het meisje Maaïke is aan de beurt. Zachtjes gaat de biechtstoeldeur dicht. Dan komt een gesprek op gang:

(K. begint zijn zegen te geven.)

D: Dag Gofke.

K: Wat zoek jij hier???

D: Ik kom niet om te biechten, als je dat soms dacht.

K: Zo; wat wil je dan?

D: We hadden je gisteren nog verwacht bij ons thuis.

K: Ja, je moeder was jarig, he. Het was wel m'n bedoeling om te komen, maar ik had het de hele dag zo druk, en ...

D: Oh.....

(stilte)

D: Gofke, m'n lieve Gofke, ik moet je iets vertellen

K: Wat is er kindje, zeg het maar.

(stilte)

D: Gofke, i-i-ik b-ben i-in v-v-verw-wacht-t-ting.

K: Wáááá???? Wát vertel je me nou? In verwachting?

Ojée..... (hand voor het hoofd)

(stilte)

K: Weet je vader het al?

- D: Nee, die weet nog van niets.
- K: Oh, m'n lieve God, hoe kon ons dat nou overkomen. Ik vind het verschrikkelijk voor je, Maaïke.
- D: Nog erger is het voor jou!
- K: Heb je enig idee hoe we het aan je vader moeten uitleggen?
- D: Aan hem? Hij snapt er toch niets van. Hij is helemaal niets gewend. Je weet hoe ouderwets hij is.
- K: Oh mijn God.....
- V: De mensen zitten ongeduldig te wachten. Er valt een stoel. Ontzettend, wat duurt dat lang! Wat is dat voor een meisje dat zolang bij de kapelaan blijft. Wat gebeurt daar!
- K: Ik zal nou wel een hele hoop gedonder met Rome krijgen.....
 En jij? Hoe moet het met jou? Hoe kunnen we dit allemaal oplossen?
 Tegenover je vader, de omgeving, de kerk, alles.....
 Ik zal met je trouwen, Maaïke. Ik wil per se met je trouwen.
 Maar zal ik die toestemming krijgen?.....
 Ik hou van je; we lossen dit samen op.....
- V: Maaïke verlaat zonder een woord te zeggen de biechtstoel. Tot overmaat van ramp verlaat ook de kapelaan de biechtstoel. Laat die mensen maar zitten, ze kunnen voor zijn part barsten.
 En ach, die arme kapelaan, hij kan het allemaal niet de baas. Ook zijn weg naar de hel zit vol voetangels en klemmen, over welke hij nu gestruikeld is.

Scène 3

kapelaan: K
 kardinaal: K1
 bisschop: B
 pastoor: P

vertegenwoordiger uit Rome: R

- (Een spaarzaam gemeubileerde vergaderruimte. Tegenover elkaar twee tafels, een grote, een kleine. In de hoek achter de grote tafel een crucifix)
- (K. zit binnens, achter de kleine tafel. K1, B., P., R., komen op; K. staat op. Men knielt voor de crucifix, en slaat een kruis.)
- K1: Laat ons bidden tot de Heer onze God: Pater Noster (etc. etc.)
- Allen: Amen.
- K1: Ik heet de hier aanwezigen bij de gratie Gods welkom.
 Ik geef het woord aan de bisschop.
- B: Kapelaan, U heeft een aanvraag ingediend om ontheven te worden uit het celibaat. Wij zijn hier bijeen om dit te bespreken. Wilt U dan in de eerste plaats Uw motieven naar voren brengen en toelichten, die U er toe gebracht hebben dit verzoek in te dienen?

- K: Eerwaarde Vaders. Naar mijn mening is het mogelijk om naast een ambtsvervulling als kapelaan, tevens getrouwd te zijn. In de Bijbel staat immers dat zelfs Petrus, en andere apostelen, getrouwd waren.
- R: 't Zal erg moeilijk zijn, U uit Uw celibaat te ontheffen. De Paus....
- K: Hoe kan zo'n oude man in Rome nu toch weten, wat er hier in Nederland gebeurt. 't Is gewoon te gek dat zo'n stelletje conventionele lieden daar.....
- K1: Orde, orde. Wilt U niet een dergelijke krachtige taal gebruiken.
- P: Dat dit door mijn kapelaan gezegd wordt. Wat een schande voor mijn parochie!
- R: Ik vat deze woorden op als een belediging.
- K: Ja, maar kan ik het helpen dat mijn moeder me op mijn twaalfde jaar naar het seminarie gestuurd heeft, toen ik nog niet wist wat ik deed. Bovendien, in Rome weten ze niets van de moderne ontwikkelingen. Dat zie je nu maar weer aan die encycliek over het celibaat.
- R: Mama mia: dit is weer een belediging. U moet bezeten zijn van de duivel om dit te kunnen zeggen.
- K1: Ik geloof dat de kapelaan beter het zwijgen opgelegd kan worden. Wij zullen ons beraden.
- (allen, behalve de kapelaan gaan weg)
- K: kon ik die oude heren maar duidelijk maken, waarom ik dit wil. Ze begrijpen niets!
- (De Raad komt terug)
- R: Ik zal verslag uitbrengen van Uw motieven aan de Paus; maar rekent U er niet op dat Uw verzoek om ontheffing uit het celibaat ingewilligd zal worden.
- (K1 geeft de zegen en sluit de vergadering)

Scène 4

pastoor: P
vader: V
ober: O

(Op straat. Pastoor loopt te brevieren, komt de vader tegen. Vader is kennelijk dronken.)

- P: Dag dokter, hoe maakt U het. Zo te zien heeft U vandaag al heel wat gezellige gesprekjes en drankjes gehad.
- V: Ja, inderdaad, en daar heb ik goede redenen voor. Maar gaat U dat iets aan? Ik leef verdomme toch mijn eigen leven.
- P: Ja zeker. Als ik U gekwetst heb, dan bied ik U hierbij mijn verontschuldigingen aan. En om te bewijzen dat ik dit meen, nodig ik U uit om op de hoek iets te gaan drinken.
- V: Héél aardig van U, maar ik heb geen geld meer op zak. Tenzij jij met je collectekliek de verteringen wil vergoeden; dan ga ik mee. En trouwens, ik heb nog een hartig woordje met U te spreken. Het komt dus goed uit.

(P. en V. gaan café binnen)

O: Wat wensen de heren te gebruiken?

V: Correctie: er is maar een heer hier, en dat ben ik. Die andere hoort bij een zwendelaarstroep. Voor mij een goeie stevige koele jonge jenever, en voor hem een lauw flesje chocomel. Nog iets aan toe te voegen, pastoor?

P: Nee, helemaal niets, mijnheer.

V: Nu wilde ik het even over die schoft van een kapelaan hebben. Die vuile smeerlap, die slijmerige vrouwenlonker, bah, ik kan er nog niet over uit.

P: Ach dokter, de kerk heeft gedaan wat er gedaan kon worden. Religieus valt er niets meer aan te tornen. De kapelaan is uit zijn ambt ontheven, maar niet uit het celibaat. Hij kan dus niet met Uw dochter trouwen.

V: Dat is het nu juist, stommeling. Je denkt zeker dat ik dronken ben, en dat je mij blij kunt maken met een dooie mus! Wat moet ik met mijn dochter beginnen als zij die baby heeft? Moet ze soms van de straat eten, of moet ze naar de kerk komen om bijstand te krijgen en dan met een schijtbeetje geld naar huis gestuurd te worden. Ja, hier heb je niet van terug, hè.

P: Ik stel voor om dit met de kapelaan zelf te bespreken. Laat ons naar de pastorie gaan.

V: Wat, jij probeert je hier uit te kletsen hè. Maar dat zal zo gemakkelijk niet gaan kereltje. Geef nog maar eens een goeie borrel weg! Oberrrr.

O: Meneer, U wenst?

V: Hetzelfde recept graag, alleen iets vlotter geserveerd.

Ja pastoortje, ik zit nu aardig in de knoei, samen met mijn dochter. Mijn vrouw ziek in bed.

Over een paar maanden mijn dochter ziek in bed.

En als alles voorbij is, dan lig ik ziek in bed... met een zenuwinkinking.

En dat allemaal door die hooggeboorde slijmer!

Wat kun je daar nu nog op zeggen! Alleen: onzedelijk, onhygiënisch en onkuis.

P: Ik zeg nogmaals dat we dit beter met de kapelaan zelf kunnen bespreken. Laten we nu afrekenen en gaan. Ober, de rekening graag.

O: 12,50 alstublieft inclusief.

Dank U, goede middag.

(P. en V. af. Gaan naar de pastorie. Vinden daar de kapelaan op de grond liggen. V. veronderstelt, dat de kapelaan ook dronken is, en scharrelt wat onzeker om het lichaam heen)

P: Maar kijk toch eens dokter, deze man is dood!

(P. zegt het lichaam van de kapelaan.)

V: Dood. Zelfmoord gepleegd!

P: Schiet U toch op, doe iets!

V: Rustig, rustig, aan zo'n kerel valt toch niets te verliezen.
 Bel maar een ziekenwagen op en vraag of dokter van Campen ook meekomt. Die is nogal thuis in dit soort zaakjes.

(P. gaat bellen.)

P: Ze komen direkt, tenminste dat hoop ik.

V: Dat hoop ik ook. Hoe eerder hij onder de grond ligt, hoe beter.
 Slappe vent, om zo uit de moeilijkheden te stappen!
 Ik heb 't veel moeilijker dan hij, en pleeg ik soms zelfmoord?
 Ik doe ook geen touw om mijn nek, om daarna van een kruk af te springen.

(er wordt aangebeld, 2 verplegers komen binnen, het lijk wordt weggedragen.
 De vader valt in slaap.)

Genoemde literatuur

Boender, A.B. M-fabels. Moer 69/70, 1, 12 - 18.

Dijkstra, Paul A.G. Spelen met de pen (eerste artikel in serie in) Levende Talen, maart 1970.

Post, P. Taalonderwijs via sociale en culturele verkenningen voor technische scholen, Groningen, 1965.

LEZEN IN DE SPEELLEERKLAS

P.P.W.M. de Boer

In overleg met de redactie van MOER geef ik gaarne enige informatie over de manier waarop in onze speelleerklas aan de Thomas More-school te Tilburg het lezen geleerd wordt.

1 Situatieverkenning

1.1 Milieu. Afgezien van enkele uitzonderingen komen onze leerlingen uit de milieugroep waarin hoogstens een der ouders ulo gevolgd heeft.

1.2 Vooropleiding. De kinderen die in onze speelleerklas komen, hebben meestal een of twee jaar kleuterschool gevolgd. Enkelingen kwamen van kindertehuizen voor kleuters uit minder sociale milieus; ze zijn dan tussen 5.10 en 6.12 jaar oud.

1.3 Begaafdheid. De intelligentie van onze leerlingen is zeer verschillend. Het gemiddelde is .94; de uitersten zijn .70 en 123, gemeten volgens de Termamm-Merril.